

circumstantiarum intrinsecarum tali juramento, nam in eis præcise spectatis non invenitur justa causa relaxandi juramentum cum detimento tertii. Hoc tamen non impedit quomodo aliunde possit intercedere justa causa ad relaxandum tale juramentum; nam infra ostendemus juramenta etiam omnino firma a principio posse postea relaxari ex justa causa, neque tune fieri injuriam tertio, quia semper intelligitur acquirere illud jus subordinatum legitimæ potestati superioris. Aliud notandum sequitur ex hoc primo, scilicet, secundum membrum esse cum proportione intelligendum, nimirum, juramentum non confirmatorium esse relaxabile ex vi causæ intrinsecæ, quam in se claudit, quia si intelligeretur per causa extrinsecas, nulla esset differentia. In hoc autem sensu, non immerito dubitari potest an illud secundum membrum sit universaliter verum, esto frequenter ita contingat: sed hoc etiam expedietur in sequentibus.

CAPUT XXVI.

AN JURAMENTUM CONTRA LEGES RESPICIENTES
BONUM PUBLICUM VEL PRIVATUM CONFIRMET
CONTRACTUM?

1. *Sensus questionis.*—Suppono imprimis, promissiones, vel pacta jure civili prohibita, interdum esse ipso jure et facto nulla; aliquando vero esse valida, per judicem autem irritabilia. Quæstio ergo præsens præcipue versatur de prioribus legibus et pactis; suo tamen modo etiam locum habet in posterioribus. Quia licet talia pacta supponantur valida, et ut talia inducant suam obligationem, cui accedere possit obligatio juramenti, et sic habeat rationem confirmatorii, nihilominus quia illa pacta infirma sunt et irritabilia, dubitari potest an per juramentum ita confirmetur, ut eorum irritatio nec postulari possit, nec a judice fieri. De hoc itaque punto in fine dicemus, nunc prius tractandum est. In quo statim appareat ratio dubitandi, quia si promissio vel contractus supponitur esse nullus, nulla supponitur obligatio, quæ per juramentum confirmetur; quomodo ergo tale juramentum esse poterit confirmatorium. In contrarium vero est, quia multa jura hoc significant.

2. *Prima opinio.*—In hoc punto expli-
cando juristæ variis utuntur distinctionibus,
quas sigillatim tractare necesse est. Prima
ergo opinio distinguit inter leges, quæ in sua

dispositione respiciunt immediate bonum publicum, vel privatum, et supposita distinctio dicit duo. Unum est, juramentum repugnans legibus boni publici non esse confirmatorium. Aliud est, juramentum contra leges tantum privata commoda respicientes confirmatorium esse. Ad quam opinionem intelligendam primo declaranda est distinctio. Nam licet de ratione legis sit, ut ad bonum commune referatur, nihilominus quædam leges sunt, quæ habent pro materia proxima commune bonum, ut sunt illæ quæ immediate respiciunt ipsum statum reipublicæ, et utilitatem communitatis, ut communitas est, ut sunt illæ quibus instituitur, vel conservatur immunitas sacerdotum, publicorum judiciorum integritas, sufficientia, vel abundantia rerum ad bonum commune necessariarum, propter quam prohiberi solet ne pecuniae, frumenta, et aliæ res similes extra regnum ferantur, et aliæ leges hujusmodi. Aliæ vero leges sunt, quæ respiciunt bonum commune mediante privato, ita ut materia proxima legis sit bonum uniuscujusque civis quatenus ex singulorum commodis conveniens status communitatis consurgit, ut sunt leges quibus conservantur patrimonia singulorum, vel quibus consulitur imperfectioni minorum vel mulierum, et similes. Et hoc modo distinctio hæc optima est, et habet fundamentum in l. 1, § 1, ff. de Justitia et jure, et eam indicat Bart., in d. 1. *Si quis pro eo*, et in l. *Jus publicum*, ff. de Pactis; Panorm., in cap. *Cum contingat*, de Jurejur., num. 5 et 6, et explicat bene Navar., in cap. *Cum minister*, 23, quæst. 4, num. 28 et sequentibus; et Covar. supra, 2 part., § 4, num. 6. Verum est tamen quod, licet distinctio inter illa duo membra in generali facilis sit, in particulari sæpe est satis dubia, quia non satis appareat an transgressio legis immediate offendat communitatem, ut communitas est, vel privatam personam, ut sic, et solum mediate redundet in bonum commune; sed nihilominus ex his capitibus conjectura semper facienda est, et in dubio in favorem communis boni videbitur inclinandum.

3. *Probatur prima opinio, juramentum contra leges commune bonum respicientes non firmare promissionem a privata persona factam.*—Hoc supposito, probatur utraque pars illius sententiae. Prior scilicet, juramentum contra leges prospicientes immediate communi bono non firmare promissionem a privata persona factam, quia nullus privatus potest renunciare favori legis prospicientis immediate communi

bono, lege *Jus publicum*, ff. de Pactis, et cap. *Si diligenter*, de Foro competenti. Ex quo textu solet probari hæc pars. Altera vero probatur contraria ratione, quia unusquisque potest renunciare juri concessu per legem proxime in favorem privatorum, ut habetur in eodem cap. *Si diligenter*, et sumitur ex Regula Juris 61, in 6, *Quod ob gratiam*, etc., et leg. *Quod favore*, Cod. de Legibus, et leg. *Juris gentium*, § *Si paciscor*, ff. de Pactis; ergo juramentum factum contra hujusmodi leges obligat, quia per illud renunciat quis juri suo, quod licite facere potest. Et hoc modo videntur intelligenda cap. *Cum Contingat*, de Jurejur., et cap. *Licet mulieres*, eodem, in 6, et cap. *Quamvis*, de Pactis, in 6; et *Authentica Sacra menta puberum*, Cod. *Si adversus venditionem*. Atque ita sententia hæc videtur communiter probari ab auctoribus super hæc jura; et Bart., locis supra citatis; Covar. supra, 2 part., § 1, per totum; Gutier., de Juramento, 1 part., cap. 58, num. 13 et sequentibus.

4. Sed hæc distinctio, in sensu quo traditur ab auctoribus, non recte accommodatur ad sensum quem trahemus. Illa enim divisio (ut supra notavi) dari solet ad explicandum quando juramentum contra leges civiles sit invalidum, vel possit esse validum; in quo sensu habet divisio fundamentum in leg. *Juris gentium*, § *Si paciscar*, ff. de Pactis, ubi similis divisio de pactis ponitur. Et in illo sensu probabile est, omne juramentum contra leges publici juris esse invalidum. Sed hoc ad præsentem causam non refert. Tum quia nunc non quærimus quando juramentum contra bonos mores civiles sit validum, hoc enim in superioribus actum est; sed tractando de juramento valido et obligante, inquirimus quando confirmet vel non confirmet contractum; ad hunc autem sensum illa distinctio nihil deserbit. Tum etiam quia si juramenta contra leges juris publici sunt invalida, non habent id præcise ex eo quod sunt contra jus civile, sed quia sunt contra bonos mores, ita ut servari non possint sine peccato; hæc enim est unica et generalis regula discernendi juramentum validum ab invalido in materia possibile, ut ex jure canonico constat. Sunt ergo talia juramenta contra bonos mores naturales, et ita non pertinent ad præsentem quæstionem.

5. Quod vero talia juramenta sint invalida, probatum est supra in particulari casu cap. *Si diligenter*, quia in clericis renunciare privilegio fori, peccatum est; et servare pactum circa hoc factum, peccatum etiam est. Et inde sumitur ratio universalis, quia pacisci in præjudicium boni communis est contra justitiam, saltem legalem; et renunciare juri alieno, id est, communitatis, ac si esset proprium, injuriosum est; ergo juramentum, quod in tali materia versatur, iniquum est. Non sunt ergo talia juramenta, ex his quæ obligando non firmantr contractum, sed sunt ex his quæ non obligant, quia injusta sunt. Potest denique confirmari inductione; nam juramentum deferrendi pecuniam, frumentum, vel alias res prohibitas extra regnum, non obligat, quia est de re iniqua; nam leges illæ, cum absolute prohibent, actu in conscientia obligant, ut suppono; idem est de juramento dandi aliquid judicii contra legem prohibentem, et in similibus. Unde leges, prohibentes aliquid pertinens immediate ad commune bonum, ordinarie directe cum personis loquuntur, et obligant in conscientia, vel sub mortali, vel sub veniali, iuxta materiæ quantitatem. Ut est recepta sententia cum D. Thom. 1. 2, quæst. 96, art. 4; et Doctoribus communiter, in cap. *Nam concupiscentiam*, de Constit., et in cap. 2, de Majoritate et obedientia. Atque ita fit, rem prohibitam per tales leges esse malam moraliter et in conscientia, et ideo juramentum circa illam esse invalidum; et ita explicant hanc partem Covar. supra, part. 2, § 2, n. 7; et Matienço, in lib. 5 Novæ Recopilat., tit. 2, 1. 2, Glos. 3, num. 11 et 17.

6. *Juramentum contra leges boni communis non solum non est confirmatorium, verum etiam non obligat.*—*Objectio.*—Dices, etiam in hoc sensu non esse hanc regulam universalem, quia contingere potest ut lex immediate prohibeat propter bonum commune pactum aliquod, vel promissionem, et nihilominus non prohibeat actum promissum; tunc ergo juramentum promissorium contra legem postea obligabit ad actum, qui non est contra tales legem, et ideo sine peccato fieri potest, iuxta dicta in superiori capite. Antecedens sufficienter probari videtur, ex eo quod ex objecto non repugnat talem fieri legem; potest enim promissio esse nociva bono communi, et nonactus. Deinde potest declarari exemplis. Unum est de pacto legis commissoriæ, quod in pignoribus reprobatur jure civili propter commune bonum, scilicet ad vitandas fraudes, et occasiones usuruarum, leg. 3, seu ult. Cod. de Pactis pignorum; et nihilominus si juramentum addatur, validum est, et obligat juramentum, in cap. *Significante*, de Pignoribus;

idem facit cap. *Ad nostram*, 1, de Jurejur., quando scilicet in re constat nihil injustitiae continere pactum. Ut cum Archidiacono tenet Sylvest., verb. *Pactum*, q. 14, § 2, et in Rosa aurea, tract. 3, cas. 28. Aliud exemplum esse potest de lege irritante promissionem solvendi pecuniam lucratam in ludo de pecunia credita, seu sub fide ludentis; haec enim lex immediate lata est propter commune bonum, ad vitandos excessus et prodigalitates ludentium; et ideo talis promissio invalida est. Et nihilominus postea illam adimplere non est peccatum, ut videntur supponere omnes, qui de illo puncto disputant, ut videre licet in Guttierrez, de Juramento, 1 part., cap. 53; et Covar., in Regul. *Peccatum*, 2 part., § 4, num. 8; Molina, tom. 2 de Justitia, tract. 2, disput. 515, et aliis, quos refert Sanc., lib. 4 de Spons., disput. 34. Et ideo, si a principio promissio fiat cum juramento, illud obligabit, non ex vi promissionis, sed sua, quia potest sine peccato impleri. Atque ita in his et similibus exemplis potest verificari illa regula, quod juramentum contra has leges boni publici, licet contingat obligare ad actum, nihilominus non confirmat pactum, vel promissionem, quia illa est quae praedictat bono communi.

7. *Solutio objectionis.* — Quare lex prohibeat pactum nocivum bono communi. — Nihilominus respondeo imprimis, non in hoc sensu tradi quoad hanc partem regulam illam a communi sententia, sed in hoc quod talia juramenta sunt illicita, et nullam inducent obligationem, ut in auctoribus citatis videri potest. Et sane si pactum et obligatio prohibetur immediate propter commune bonum, moraliter fieri non potest, ut juramentum contrarium intentioni talis legis obligationem inducat. Tum quia talis actus etiam secundum se spectatus regulariter praedictat communi bono. Tum etiam quia, licet secundum se non esset contra bonum commune, nihilominus ut factus ex obligatione repugnaret bono communi, sicut supra dicebamus de pena adjecta sponsalibus, vel de obligatione non accusandi, vel non denunciandi peccatum committendum. Nam si lex prohibet pactum, vel promissionem, ut nocivam bono communi, ideo est quia supponit esse contra bonum commune, quod cives obligentur ad talem actum; ergo etiam juramentum, si obligaret ad talem actum, esset perniciosum communitati; ergo impossibile est quod tale juramentum obliget, vel quod actus ex tali obligatione factus sit bonus. Tum denique quia, licet daremus actum illum non

esse malum, nihilominus negari non potest quin futurum sit parum conveniens communis bono, quod satis est ut tale juramentum non obliget. Ut, licet esset vera sententia, quae dicit legem prohibentem ferre extra regnum equos, vel similes res, non obligare in conscientia, sed tantum ad poenam, nihilominus juramentum de ferendis talibus rebus extra regnum non obligaret, et esset iniquum, quia esset perniciosum reipublicae; et ideo licet talis actus secundum se non esset peccatum, facere illum quasi ex vinculo juramenti esset malum, ut supra in similibus explicatum est. Itaque censeo juramentum contrarium legibus immediate consulentibus communi bono, semper esse contrarium bonis moribus naturalibus, et oppositum repugnare in tali materia, et ita responsum est ad objectionem in contrarium.

8. *De juramento servandi pactum legis commissorice.* — Respondetur exemplis in contrarium. — Neque obstant exempla adducta; nam imprimis de pacto legis commissorice, nego legem civilem, prohibentem illud, versari immediate in materia boni communis, sed in materia privatorum propter bonum commune. Quod patet tum ex re ipsa, quia per pactum legis commissorice non laeditur immediate commune bonum, sed laeditur dominus pignoris, qui fecit tale pactum; tum etiam ex verbis legis, quae, facta prohibitione, subdit: *Si quis igitur tali contractu laborat, hac sanctione respiret, quae cum prateritis praesentia quoque repellit, et futura prohibet. Creditores enim re amissa jubemus recuperare, quod dederunt.* Ex quibus verbis constat, legem illum immediate conditam esse in levamen, et subsidium debitorum, et in odium creditorum. Et ita videtur communiter exponi illa lex, ut videre licet per Abb. et alios, in dicto capit. *Significante*, qui Bart. et alios allegant. Unde est maxime observandum, ut lex aliqua dicatur esse de communi bono, non satis esse quod intendat cavere nocumentum privatorum, quod frequenter eveniret si non prohiberetur, et consequenter graviter laederetur commune bonum; talis est enim lex de non furando, vel de non petendis usuris, et nihilominus non inter leges juris publici, sed privati computantur, ut constat ex d. § *Hujus studii*. Ad hunc ergo modum se habet lex illa prohibens pactum legis commissorice; nam, licet necessaria sit, ne multiplicentur nocimenta privatorum, et inde commune bonum periclitetur, nihilominus non habet pro ma-

teria proxima et immediata ipsum communem bonum. Et ita exemplum non facit ad causam.

9. Deinde vero dicitur probabile esse, legem illum in presumptione fundari, et ideo licet in foro exteriori contractus sit irritus, nihilominus in conscientia non peccari contra illam, si revera pactum fiat sine conditione iusta ex natura rei, et hoc intendit Sylvester citans Hostiensem et Innocentium. Constat autem juramentum additum pacto legis commissorice solum posse obligare ad id, quod sine iustitia fieri possit, quia juramentum non est vinculum iniquitatis; si juramentum sit de aliqua justa conditione servanda circa mutuum, vel pignus, tunc non potest dici contrarium dictae legi secundum veritatem, quidquid sit secundum presumptionem, et ita mirum non est quod obliget. Et ita intellexit textum illum Panormitanus ibi, dicens, ex illo textu recte colligi, juramentum fuisse obligatorium, non vero quod firmet contractum; idem vero Panormitanus, in c. *Cum contingat*, n. 5, de Jurejur., quem imitatur Angel., verb. *Juramentum*, 5, n. 23, simpliciter dicit, allegando illum textum, juramentum de pacto legis commissorice obligare, quia tantum est contra bonos mores civiles, quod in sensu declarato probabile est, quamvis ex dicto c. *Significante*, non satis colligatur.

10. *De juramento solvendi lucrata in ludo pecuniae creditae.* — Lex irritans promissionem factam in ludo de pecunia credita, non esse juris publici, sed privati. — Ad secundum exemplum, negari etiam debet legem irritantem promissionem factam in ludo de pecunia credita esse juris publici, sed privati, quia licet illa lex sit utilis communi bono, non tamen habet pro materia proxima ipsum commune bonum, sed immediate ordinatur ad conservanda patrimonia singulorum, et vitandos excessus in ammissione bonorum mediante ludo. Et ita verum est, juramentum obligare, quia est de re licita. Quamvis enim leges civiles, vel juris communis, vel aliquorum regnum, praesertim Castellae, auferant obligacionem solvendi quod perditum est pecunia credita, et si solvatur, repetitionem concedant, non tamen prohibent solutionem vel non repetitionem, et ideo si quis juramento haec promittat, servare tenebitur, quia sine peccato potest, ut docuit Medin., C. de Restit., q. 22, qui non solum id affirmat de promissione jurata, sed etiam de simplici. Melius ta-

men Navar., id negando de promissione non jurata, affirmat, si juramentum accedat, in Manual., c. 19, alias 20, n. 17, in fin.; et Guttier., 1 p., de Juramento, c. 53, n. 6, et aliis moderni scribentes de ludo.

11. Igitur prima pars illius sententiae Bart. et Abb., intellecta de juramento omnino non obligante, quando est contra leges boni publici, vera est, et fundari debet in hoc, quod tale juramentum est contra bonos mores naturales. Sed in particulari descendendo ad exempla saepe potest errari, sicut de facto multa ponit Bart., quae communiter non probantur, et alia quae sunt dubia et controversa, quia de legibus ipsis dubium est an sint juris publici, necne; sed hic non possumus singula exempla examinare.

12. *An juramentum contra leges privatum bonum respicientes, sit confirmatorium.* — Atque ex dictis de hoc primo membro, constat quid dicendum sit de altero, quod erat de legibus, quae immediate versantur circa bona privatorum; in nullo enim sensu potest ita esse universaliter verum, ut divisionem efficiat adaequatam. Nam si sit sermo de juramento obligante (ut in proprio sensu proportionato priori membro esse deberet), sic non potest membrum illud universaliter affirmari, nam aliqua sunt juramenta contra hujusmodi leges civiles, quae in conscientia non obligant. Ita enim contingit, quando leges civiles obligant in conscientia ad contrarium actum, quod saepe fieri potest, etiam in legibus, quae immediate versantur circa bonum privatum, ut nunc suppono ex tractatu de Legibus, et in hoc proposito notavit Matienço, dicta Glossa tertia, n. 18 et 21, et in sequentibus notius fiet. Si autem illud secundum membrum intelligatur in sensu a nobis intento de juramento valido, et proprie confirmatorio contractus reprobati per leges civiles juris privati, sic etiam certum est non omnia juramenta, inducentia suam obligationem in talibus contractibus, confirmare illos. Ut patet de juramento firmante promissionem usurarum, quae per se reprobata, id est, invalida est omni jure, et statim alia similia afferemus. Unde ad summum potest hoc membrum a priori distinguiri indefinite, seu permissive, quia in latitudine harum legum possunt aliqua juramenta esse valida et obligantia; an vero sint etiam aliqua confirmantia contractum, controversum est, et id nobis videndum superest.